

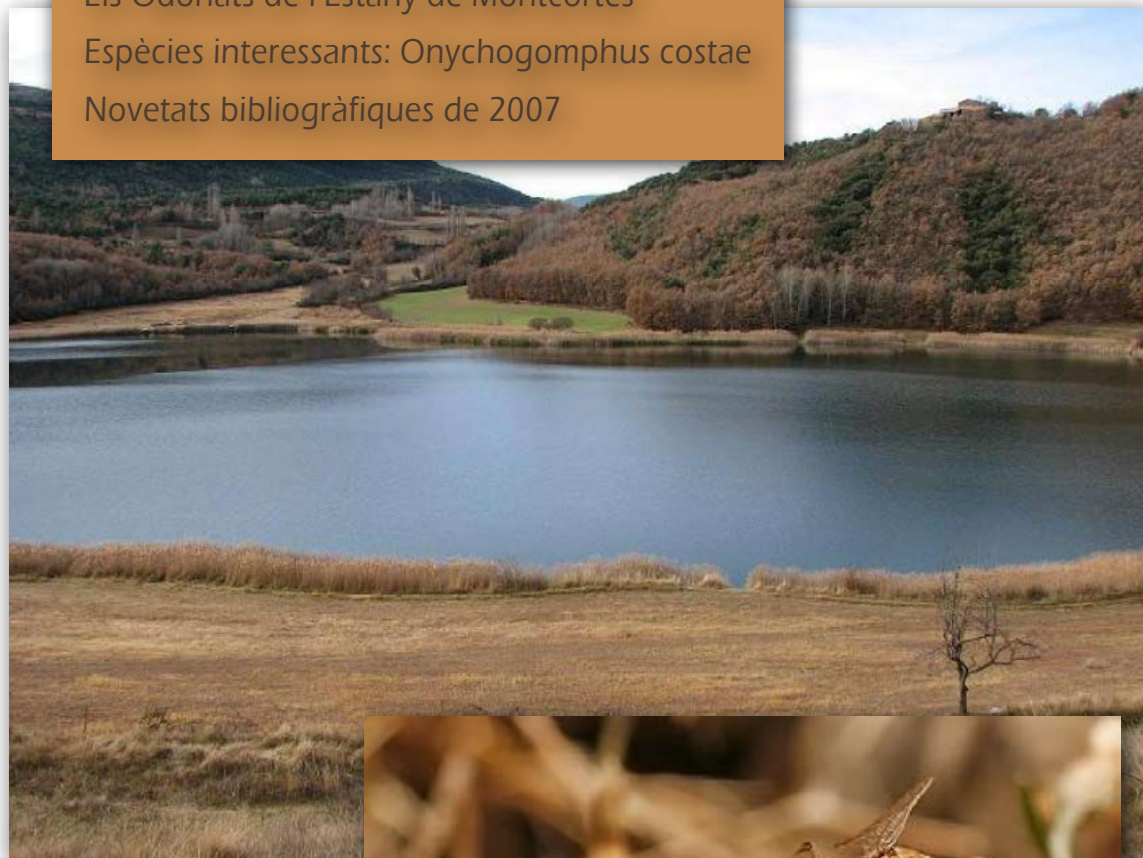
Butlletí d'Oxygastra

Grup d'Estudi dels Odonats de Catalunya

Número 5

Febrer 2008

Els Odonats de l'Estany de Montcortès
Espècies interessants: *Onychogomphus costae*
Novetats bibliogràfiques de 2007

Catàleg d'odonats de l'Estany de Montcortès (Pallars Sobirà). Primers resultats.

Dins del treball de camp relatiu a la confecció de l'Atlas d'Odonats de Catalunya enguany s'ha visitat l'Estany de Montcortès, al Pallars Sobirà, per tal de determinar quina és la comunitat d'odonats en aquest estany d'origen càrstic, una de les escasses mostres de zona lacustre natural existents al Prepirineu.

L'Estany de Montcortès està situat a 1065 m d'altitud, en una petita depressió a la conca del riu Flamisell, al municipi de Baix Pallars.

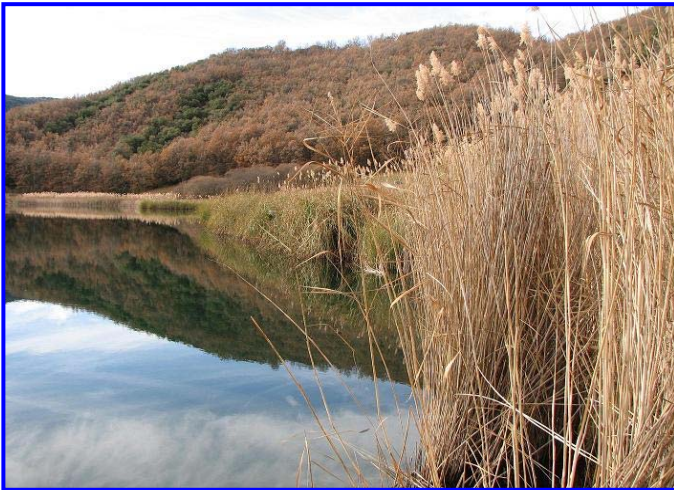

Estany de Montcortès, 6 de Desembre de 2007

Té una superfície d'unes 45 ha, i presenta un perímetre gairebé circular ja que està format per una sola cubeta amb una fondària màxima d'uns 30 metres. L'alimentació és subterrània.

Es tracta d'un estany eutròfic envoltat per un cinturó d'helòfits compost principalment per canyissar (*Phragmites australis*), el qual proporciona un ambient d'aiguamoll en algunes parts del seu perímetre. La vegetació dels voltants consisteix en roureda submediterrània de roure de fulla gran (*Quercus petraea*) amb boix (*Buxus sempervirens*) i alguns pollancre dispersos (*Populus nigra*).

L'ornitofauna no és gaire diversa encara que s'hi troben petites poblacions de cabusset (*Podiceps ruficollis*) i balquer (*Acrocephalus arundinaceus*) que habiten al canyissar i de milà reial (*Milvus milvus*) que cria als voltants. La població piscícola està formada bàsicament per la truita (*Salmo trutta*), una espècie introduïda la qual, però, no pot reproduir-se en no trobar ambients adequats. Entre els amfibis hi destaquen el gripau comú (*Bufo bufo*) i la granota verda (*Pelophylax perezi*).

Estany de Montcortès, 6 de Desembre de 2007

L'estat de conservació és acceptable, encara que actualment, a causa de la intensa freqüentació estival, la vegetació dels marges presenta una certa degradació. Les activitats agrícoles i de pastura als voltants de l'estany també contribueixen a un cert deteriorament de la

qualitat de l'aigua i de l'entorn.

Al 2007 s'han realitzat 4 visites en les següents dates: 24 de juny, 14 d'agost, 3 de novembre i 6 de desembre i les espècies observades, fora de l'última data en què ja no es va trobar activitat, han estat les següents:

Zygoptera

1. Coenagrion puella
2. Enallagma cyathigerum
3. Ceriagrion tenellum
4. Ischnura graellsii
5. Ischnura elegans
6. Lestes viridis
7. Platycnemis latipes

Anisoptera

8. Libellula depressa
9. Libellula quadrimaculata
10. Crocothemis erythraea
11. Gomphus pulchellus
12. Anax imperator
13. Anax parthenope
14. Orthetrum cancellatum
15. Trithemis annulata
16. Aeshna mixta
17. Sympetrum striolatum

Cal afegir les següents espècies observades per membres d'Oxygastra en anys anteriors:

18. Cordulegaster boltonii
19. Lestes virens
20. Sympecma fusca

És la nostra intenció aprofundir en l'estudi de la comunitat d'odonats d'aquest espai tant singular amb l'objectiu de:

- Completar el catàleg d'espècies
- Fer comptatges estandarditzats per tal d'estimar abundàncies
- Estudiar la distribució de l'hàbitat a nivell interespecífic, tant des del punt de vista espacial com temporal (diari i estacional)
- Estudiar els comportaments territorials intraespecífics
- Realitzar una recollida sistemàtica d'exúvies per tal de determinar les espècies que realment es reproduïxen a l'estany i la selecció dels llocs d'emergència.

Text i fotografies: Xavier Maynou

Espècies interessants: *Onychogomphus costae*

Aquesta espècie és un endemisme iberomagrebí, ocupant les zones més àrides de la Península Ibèrica i la zona del Magrib (Jacquemin & Boudot, 1999). A la Península Ibèrica habita l'extrem sud-est de Portugal i, dintre d'Espanya, s'ha citat de Saragossa, Hosca, Tarragona, Alacant, Múrcia, Cadis, Còrdova, Sevilla i Jaén. A Catalunya ha estat citada només a la Ribera d'Ebre i al Priorat, sent la citació més recent de 1993 (encara que publicada el 1996).

Masclé. Fotografia d'Angel Sánchez
(http://oxygastra.org/gallery2/main.php?g2_itemId=949)

La major informació prové de les poblacions del Marroc. Al nord d'Àfrica viu en corrents d'aigua (*oueds*) més o menys permanents, on se'l pot veure aturat sobre la sorra o els còdols de les ribes. Al Rif arriba fins els 400 m, però a l'Atlas se'l troba esporàdicament fins els 1800 m. Jacquemin i Boudot la qualifiquen d'espècie de les planes i planúries caloroses i àrides.

Al Magrib vola entre maig i agost. S'han trobat exúvies a principis de maig/principis de juny al sud de Portugal.

Es tracta d'una espècie difícil de veure degut a la seva mida petita i al seu mimetisme.

Els adults d'*O. costae* són més petits que els de les altres dues espècies del gènere presents a Catalunya, amb una coloració general marró pàl·lid. Els mascles tenen els apèndixs abdominals superiors amb l'extrem eixamplat i bilobulat, amb una dent ben marcada a la part ventral.

Les exúvies d'aquesta espècie són molt similars en mida i forma a la d'*Onychogomphus forcipatus unguiculatus*. Algunes característiques que apareixen a les claus de Aguesse (1968) i Askew (1987), no són útils per diferenciar-les. Segons Jacquemin i Boudot, és preferible parar l'atenció en tres característiques (per a més detall, veure el seu treball, pàgina 86):

1. Tercer segment de les antenes, bastant més estret en *O. costae* que en *O. forcipatus unguiculatus*.
2. Màscara més ampla i menys allargada en *costae*, amb la vora anterior formant un arc poc corbat i amb dents poc elevats i bastant llargs. La màscara és més allargada i amb la vora anterior formant un arc més corbat, amb dents més serrades i agudes (al voltant de 30 denticulacions en *unguiculatus* per 24 en *costae*).
3. Les espines laterals dels segments abdominals són més agudes en *unguiculatus*; la del segment 6 està definida, mentre que en *costae* és nul·la.

Femella. Fotografia d'Angel Sánchez
(http://oxygastra.org/gallery2/main.php?g2_itemId=949)

El seu mimetisme i període de vol relativament primerenc han fet probablement que aquesta interessant espècie hagi passat desapercibuda. Durant la campanya de 2008 haurem d'estar ben alerta per tal de conèixer millor el seu status. Un altre aspecte important serà el de recollir curiosament totes les exúvies, especialment les del gènere *Onychogomphus*, per tal de poder detectar i constatar la seva reproducció a Catalunya.

Bibliografia

- Aguesse, P., 1968. *Les Odonates d'Europe Occidentale, du Nord de l'Afrique et des Îles Atlantiques*. Masson, Paris, 258 pp.
- Askew, R. R., 1987. *The Dragonflies of Europe*. Harley Books, Colchester, UK. 291 pp.
- Jacquemin G. & J. P. Boudot. 1999. *Les Libellules (Odonates) du Maroc*. Société Française d'Odonatologie.

Text: Ricard Martín

Novetats bibliogràfiques de 2007

Durant la campanya de 2007, les troballes més destacades han originat diversos articles i notes per part de diferents membre d'Oxygastra, alguns ja publicats i altres a l'espera de fer-ho en aquest 2008. A continuació relacionem aquests treballs.

Escolà, J., 2008. Nova cita de *Coenagrion hastulatum* (Charpentier,1825) a Catalunya (Odonata:Coenagrionidae). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa*, 42. En premsa

Escolà, J., 2008. Nova cita de *Platycnemis pennipes* (Pallas,1771) a Catalunya Odonata,Platycnemididae). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa*, 42. En premsa

Lockwood, M. & Oliver, X. 2007. Les libèl·lules de la Garrotxa. Delegació de la Garrotxa de la Institució d'Història Natural. Olot. pp. 85.

Lockwood, M. & Soler, E. & Muller, P. Primera cita de *Cordulia aenea* Leach 1815 (Odonata: Corduliidae), para España. *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa*, 41: 471-472

Lockwood, M., 2007 Rediscovery of two species of *Sympetrum* in Catalonia (NE Spain). *Notulae odonatologicae*. *Notulae odonatologica*, Vol. 6, No. 10: 109-120.

Lockwood, M., 2007. Una primera aproximació a la riquesa específica dels odonats al Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 73: 71-83. 2005

Soler, E. & M. Arlés., 2007. Nuevos registros de *Zygonyx torridus* (Kirby, 1889) para la Península Ibérica (Odonata, Libellulidae). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa*, 41: 376